

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Michala Trčky „Fenomén deteritorializace: vysílání pracovníků do České republiky“ předkládané v roce 2019 na Ústavu politologie FF UK Praha.

- I. Disertační práce se věnuje problematickým aspektům mechanismů tzv. vysílání pracovníků v EU v souvislosti s návrhem Evropské komise na revizi směrnice 96/71/ES a analyzuje konstrukci vybraných diskurzů v debatě k návrhu na revizi této směrnice. Toto vysílání je v disertační práci pojato jako konkrétní projev fenoménu deteritorializace ve třech jeho základních podobách: a) deteritorializace moderních evropských států, b) deteritorializace jejích hranic, c) deteritorializace práce - přičemž důraz je kladen na vysílání pracovníků do ČR. Hlavní část práce s použitím kritické diskurzivní analýzy, zkoumá reakce a diskurzivní strategie vybraných českých aktérů, především představitelů vlády ČR, na návrh revize směrnice 96/71/ES.

- II. Stávající disertační práce představuje zralé a kultivované vědecké pojednání, ve kterém se vzácně snoubí aktuálnost zvoleného tématu (a prozatím jeho minimální rozpracovanost), její komplexní zpracování, výborná znalost rozmanité literatury jak domácí, tak zahraniční, zdůvodněná a hluboká argumentace, schopnost věcné vědecké diskuse a přehlednost výkladu, což v souhrnu zodpovídá náročným kritériím, kladeným na politologická díla.

Autor v úvodu disertační práce správně formuluje dvě základní výzkumní otázky, které průběžně aprobejuje, a to za prvé: jak jsou vládou ČR hodnoceny proměny suverenity státu a zvýšení flexibilizace na českém trhu práce v souvislosti s problematikou vysílaných pracovníků a za druhé: jak se vláda ČR staví k rozporu mezi ochranou práv a sociálních zájmů vysílaných pracovníků a mezi principy zdůrazňujícími svobodu volného trhu. Jak vybraní český aktéři interpretují fenomén tzv. polských víz.

Autor správně využívá potenciál metodologické tradice kritické diskurzivní analýzy (jedná se o tradice tzv. Videňské školy, jejíž základy položila Ruth Vodak).

Autor zcela určitě stal před dilematem na jakou metodologie navázat. Vzhledem k analýze velkého počtu sdělení (autor proanalyzoval 99 textů vybraných aktérů vlády ČR, 20 textů Hospodářské komory ČR a Svazu průmyslu a dopravy ČR a 102 textů Česko-moravské konfederace odborových svazů) určitě se nabízela možnost využít „content analysis“, autor se však správně opírá na kriticko-diskurzivní analýzu, jejíž gnozeologický potenciál je o mnoho větší a lépe zodpovídá zaměření stávající práce.

V souvislosti s použitou metodologií by však bylo vhodné uvést ve kterých podobných pracích (jedná se především o práce, jenž se zaměřují na globalizaci, transnacionalismus, mezinárodní migraci, deteritorializaci) je podobná metoda použita.

V případě, že disertace bude knižně vydaná, což vřelě doporučuji, navrhuji expose o metodologii poněkud zkrátit na míru potřebnou pro pochopení stávajícího tématu.

Ve svém traktátu autor kombinuje práci s primárními a sekundárními zdroji, sběr a analýzu dat, kvalitativní rozbor textu a využití statistických údajů zvláště o pracovní migraci do ČR, pracuje s právními dokumenty, komentáři jednotlivých vybraných aktérů, veřejnými prohlášeními, odbornými studiemi, udají uvedenými na webovém portálu Euroscop atd.

Hlavní část disertační práce se koncentruje do její čtvrté kapitoly (vysílání pracovníků do ČR). V této kapitole autor přibližuje vývoj debaty o revizi směrnice 96/71/ES v letech 2006 až 2018 jak v evropském kontextu, tak i v rámci jednotlivých institucí českého politického systému. Autor upozorňuje na některé nejasnosti směrnice, kde chybí jasná definice pojmu vysílaný pracovník nebo fenoménu vysílání anebo doby vysílání. Smyslem této revize, jak správně uvádí autor je posílit sociální práva vysílaných pracovníků. Autor podrobně rozebírá základní diskurzivní strategie vybraných aktérů v rámci českého politického systému. Kromě toho autor provádí rekonstrukci a analýzu základních argumentačních témat, ale i jejich falzifikace vybranými aktéry.

Jeho práce je v této kapitole založená na sběru materiálů, přičemž metodologie sběru a analýzy je ve všech aspektech správná, skrupulózní a argumentačně velice vytříbená. Do této analýzy autor také účelně zakomponoval výsledky svých terénních šetření k problematice vysílaných pracovníků do ČR prostřednictvím tzv. polských víz, které provedl v rámci projektu MKC Praha.

Klíčovou pro stávající disertační práci je problematika deteritorializace. Autor však tento fenomén zkoumá především v rovině mezinárodních vztahů mezi jednotlivými státy EU, které jsou v mnohá aspektech určované legislativou samotné EU. Uniká mu však přitom důležitá skutečnost, že procesy deteritorializace se odehrávají současně s nástupem „společnosti sítí“ (krize sociálního státu, krize legitimacy státu, soustředování se na bezpečnostní aspekty fungování státu, nárůst prekerizace práce, snaha regulovat pracovní vztahy mimo Zákoník práce Obchodním zákoníkem atd) tak popsal společnost sítí například Manuel Castells.

Tyto důsledky nástupu společnosti sítí nejvíce dopadají na marginalizované sociální skupiny, mezi které patří vysílání pracovníci a zahraniční pracovní migranti obecně. Autor správně věnuje pozornost institucí ukrajinských klientů a klientelizmu ukrajinské migrační komunitě. Vychází přitom především ze studie M. Nekorjaka a D. Čermákové na toto téma. Klientelizmus však není alokovan jenom v ukrajinské migrační komunitě. Klientské vztahy se pravidelně vyskytují v nejrůznějších zemích a v historických období a v souladu s dominující místní kulturou nabývají specifické podoby (Keller J.). Dnešní společnost tyto vztahy sice neschvaluje, ale je využívá jako funkční a komplementární z hlediska společnosti sítí, což je vidět také na příkladu ukrajinské pracovní migrace do ČR. Autor v závěru své disertační práce mluví nejenom o deteritorializaci, ale i o procesech reteritorializace ve významu nového utváření fyzických hranic a rozvíjení myšlenek teritoriality. Pokud tyto procesy jsou logickým důsledkem transnacionalizaci měla by být do úvah o těchto procesech vtažena i klíčová pro ČR zdrojová země Ukrajina. Ukrajinská vláda si v současnosti tuto svoji vtaženost začíná uvědomovat a v posledních prohlášeních se Ukrajinci sebedefinují jako globální národ (podobně se definují například i Portugalci).

Samozřejmě jak pro každou zdrojovou zemi i pro Ukrajinu vyvstává otázka zisku a ztrát z hlediska migrace do zahraničí ukrajinských „zarobitčů“ – i když tyto zůstávají největším zahraničním investorem ve své domovské zemi, zdaleka to nepokrývá obrovské ztráty Ukrajiny z hlediska nevyžití lidského kapitálu migrujících Ukrajinců.

Disertační práce také splňuje všechna formální kritéria. Autor se nedopouští pravopisných a jazykových chyb, práce je vizuálně přehledná, dobře grafický

zformatovaná, účelně a originálně využívá tabulek, ve kterých vysvětluje použitý pojmový aparát, závěry práce jsou shrnuté v pěti přehledných tabulkách.

Dotazy do rozpravy k obhajobě směřují r problematice tzv. polských víz.

Charakterizujte prosím podrobně jak probíhá proces získávání polských víz na Ukrajině a v Polsku, kdo jsou hlavní aktéry tohoto procesu; jsou v těchto procesech přítomné vztahy klientelizmu; vysvětlete rozdíly ve vízové politice Polska a ČR ve vztahu k Ukrajině; jaká jsou Vaše doporučení k zlepšení vízové politiky ČR ve vztahu k Ukrajině.

Předložena disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práce a proto ji doručuji k obhajobě a předběžně ji kvalifikuji jako „prospěl“.

V Praze dne 15. Zář 2019

PhDr. Milan Lupták, CSC.,
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta UK Praha